IOSEPHI. CASTALIONIS IVRISCONSVLTI EXPLICATIO

AD INSCRIPTIONEM AVGVSTI,

qua in Basi est Obelisci statuti per

S. D. N. SIXTVM V. PONT. OPT. MAX.
ante Portam Flaminiam, alias Populi,

AD CAMILLVM CAPILVPVM
Protonotarium & Secretarium Apostolicum.

ROMAE,
Ex Typographia Heredum Io. Liliotti.
M. D. LXXXIX.

SVPERIORVM PERMISSV.

MP. CÆSAR DIVI
AVGVSTVS
ONTIFEX MAXIMV
OPVLI ROMANI
SOLI DONVM

CAMILLO CAPILVPO
PROTONOTARIO ET SECRETARIO APOSTOLICO

Iosephus Castalio S. P. D.

SVPERIORIBVS diebus me in rhedam susceperas, cum esset tecum Iulius Capilupus vir humanissimus, vt vna Obeliscum ante aedem S. MARIAE, cui Populi cognomen est, statutum & restitutum spectaremus. Quem SIXTVS V. Pont. Opt. Max. è Circo maximo, vbi in partes tres confractus altissimis ruderibus obrutus multa sacula delituerat, ad Portam Flaminiam transferendum sua impensa curauerat. Cumq. eo peruenissemus sanctissimae CRVCIS superimpositae signum venerati incredibilem ex huiusmodi spectaculo voluptatem caperemus

ſanctiſſimiq. Domini Noſtri in exornanda Vrbe, et procuranda Religione ſtudium multis laudibus extolleremus, ac ſingula diligenter intueremur, elegantiſſimam, vetuſtiſſimamq. in Baſi inſcriptionem, vnde Obeliſci per Auguſtum ex Aegypto vſque in Vrbem tranſuecti tempus, item ipſius Auguſti honores, & conſilium in Obeliſco erigendo cognoſci poteſt, animaduertimus. Inibi ego quædam non inerudite, tibi vero non iniucunda, explicaui. Quæ quoniam ad antiquitatis cognitionem pertinere videbantur, a me petiſti vt ea litteris mandarem. Itaq. feci, vt iuſsiſti. an vero etiam ſatisfecerim, ignoro. Extabit quidem certè hoc qualecumq. obſeruantiæ erga te meæ teſtimonium. Vale. Romæ iij. Idus Maias. M. D. LXXXIX.

OBELISCI AVGVSTI inſcriptio ab Ioſepho Caſtalione Iuriſconſulto explicata.

IMP. CAESAR. DIVI. F

AVGVSTVS

PONTIFEX. MAXIMVS

IMP. XII. COS. XI. TRIB. POT. XIV

AEGVPTO. IN. POTESTATEM

POPVLI. ROMANI. REDACTA

SOLI. DONVM. DEDIT

HAEC ſunt in Baſi Obeliſci, quem Auguſtus ex Aegypto deuexit, & in Circo Maximo ſtatuit elegãtiſsime inſcalpta quæ, quam breuiſsime fieri poterit, explicabo, ſi prius de Obeliſci in Circo ſubrecti tempore diſſeruero. Videtur igitur id incidiſſe in annum ab vrbe condita DCCLIII. Iulio Antonio Africano, & Q. Fabio Maximo Conſulibus. Annus autem colligitur non ex Auguſti conſulatu vndecimo, ſed ex Tribunicia poteſtate quartadecima. Non enim eo ipſo anno, quo Auguſtus XI. Conſulatum geſsit, Obeliſcus importatus, aut erectus eſt. Nam eo anno Dictatura depoſita Tribuniciam poteſtatem primum accepit, quæ quamuis perpetua Auguſto delata eſſet, tamen ſingulis annis iniri, & continuari videbatur. Itaq. eius poteſtatis anni ex ordine notabantur, quemadmodum fit noſtro tempore, cum quid factum eſſe S. D. N. SIXTI Papæ V. Pontificatus anno tertio, aut quarto, aut quinto ſcribimus. Conſulatus vero non omnes Auguſtus continuauit. Siquidem inter XI. & XII. conſulatum ſeptemdecim anni interfuerunt. eo tamen toto interuallo ſemper ſic notatum reperio COS. XI. vt ex ſubiecta inſcriptione intelligi poteſt, quæ in marmorea Baſi eſt apud Farneſios Romæ.

IMP-

IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS
IMP. XIIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV
EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS
ANNO. NOVO. APSENTI. CONTVLIT
NERONE. CLAVDIO. DRVSO COS
T. QVINCTIO. CRISPINO
VOLCANO

Vides hic mentionem vndecimi Consulatus trahi ad annum quinctumdecimum Trib. potest. adiectosq. eius anni Consules. Non enim erat vna eo anno Augustus Consul, Nam tres Consules eodem anno extitissent, quod absurdum est dicere. præterquam quod vndecimus Consulatus notatur in decimaquarta & decimaquincta Trib. potest. Addo ex quo primum Trib. potest. inijt Augustus, vsque ad XIIX. Trib. potestatis annum, quo anno duodecimum Consul fuit, sic notatum esse in veterum monumentis Cos. XI. quo significatur ad eam diem vndecies Consul fuisse. Ceterum suprascriptos Consules Carolus Sigonius Cassiodori errorem secutus contra veterum monumentorum fidem in annum DCCXLIII. Vrbis cond. & Trib. Pot. Aug. XIV. Consulum serie perturbata collocat. Hactenus de tempore. Nunc ad singula interpretanda adgrediamur.

IMP.

Hoc loco prænomen est, quo primus omnium vsus est C. Iulius Cæsar Dictator in locum C. prænominis gentilitij, vt ostenderet se per antonomasiam vnicum Imperatorem esse, quod Catullus irridens his hendecasyllabis exagitat.

Irascere iterum meis Iambis
Immerentibus vnice Imperator

Et quamquam hoc titulo, qui subsecuti sunt Imperatores & Principes imperium ac supremam in omnes potestatem suam instar regni denotare voluisse non negauerim, tamen ausim affirmare non eo consilio Cæsari Dictatori à Senatu prænomen Imperatoris decretum fuisse, sed quo

ſed quo omnium Imperatorum res geſtas, & numero & celeritate, vt Cicero inquit, Cæſar ſuperaſſe intelligeretur. Quare ad laudem non ad potentiam declarandam delatum prænomen Imperatoris Cæſari exiſtimo, & opinionis meæ auctor eſt Cicero cum multis in locis, tum his verbis, laudetur vero hic Imperator, aut etiam appelletur. Nec me mouet quod Dio contrariam ſententiam tueri videatur. Nam loquitur de temporum ſuorum conſuetudine. & in hoc fallitur æque ac in eo quod credit Tribuniciam poteſtatem ab Imperatoribus ſuſceptam ad ſe, non ad plebem tuendam. Sed rectius Cornelius Tacitus, qui longe aliter nobiſcũ ſentit. Neq. enim aut Senatus Regiæ potentiæ prænomen decreuiſſet nõdum omnino oppreſſa republica, aut decretam Cæſar ſuſcepiſſet, qui à ſe regiæ notæ inuidiam amotam volebat. Nondum autem omnino oppreſſa repub. dixi, quod ſpes erat, vt conſtituta repub. Cæſar dictatura, vt Sulla fecerat, abiret. Deniq. fuerunt etiam qui Imperatoris prænomine abſtinuerunt Tiberius, Calicula, & Claudius. qui tres Principes perpetua ſerie Auguſtum ſecuti ſunt. Fuiſſe autem Cæſari Dictatori à Senatu prænomen Imperatoris decretum auctor eſt Suetonius in Cæſare. idem in Tiberio ſcriptum reliquit prænomen Imperatoris Tiberium recuſaſſe. & ſic notatum eſt in Obeliſco Vaticano.

DIVO. CAESARI. DIVI. IVLII. F. AVGVSTO

TI. CAESARI. DIVI. AVGVSTI. F. AVGVSTO

SACRVM

Et in veteri aquæductu ſupra portam Maiorem

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAISAR. AVGVSTVS
GERMANICVS. PONTIF. MAXIM

TRIBVNICIA. POTESTATE. XII. COS. V
IMPERATOR. XVII. PATER. PATRIAE

AQVAS. CLAVDIAM. EX. FONTIBVS. QVI
VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS
A. MILLIARIO. XXXXV

ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII
SVA. IMPENSA. IN. VRBEM. PERDVCENDAS. CVRAVIT

Et in

Et in hortis Colotianis

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS GERMANICVS

PONTIFEX. MAXIM. TRIB. POTEST. V. IMP. XI. P. P. COS. DESIG. IIII.

ARCVS. DVCTVS. AQVAE. VIRGINIS. DISTVRBATOS PER. C. CAESAREM

A. FVNDAMENTIS. NOVOS. FECIT. AC. RESTITVIT

Neminem esse puto, qui ignoret, vel ex eo quod præponatur nomini, seu cognomini, prænomen appellari debere ad differentiam eius, quod addebatur nomini hoc modo Imperator iterum, tertium, & deinceps vt infra explicabimus. Per cognomina enim honores, & potestates exprimi solent, vt Romulus Rex, Pompeius Consul, Cæsar Dictator. Sed Imperatoris prænomine vsi sunt posteriores principes ad denotandam potentiam. Quare à Græcis Imperator dicitur, αὐτοκράτωρ.

CAESAR

Octauius in Iuliorum familiam adoptatus Cæsaris cognomen accepit. Quare ex Octauio dictus est Iulius Cæsar Octauianus paulo inflexo, atque aucto prioris familiæ nomine. Is enim fuit mos apud Romanos, vt qui adoptaretur nomen eius, qui adoptasset, acciperet, non nihil immutato vetere suo nomine. Sic qui antea vocabatur T. Pomponius Atticus, factus est per adoptionem. Q. Cæcilius Metellus Pomponianus. Illud quoque obiter adnotare hoc loco libet, Cæsarem posterioribus temporibus dictum esse eum, qui consors quidem Imperij assumebatur ab Imperatore, sed Augusti cognomen, & maiestas penes vnum Imperatorem remanebat. Erat tamen spes, vt in demortui Imperatoris locum Cæsar succederet. Viuo certe Imperatore, & volente nulli vmquam Cæsarum, tributum fuisse adeo plenum ius, præterquam Vero, & Valenti, Gratianoq. Ammianus Marcellinus lib. XXVII. testatur his verbis. In hoc tamen negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus, non Cæsares, sed Augustos germanum nuncupauit, & filium beniuole satis. Nec enim quisquam ante hac adsciuit sibi pari potestate collegam, præter principem Marcum,

eum, qui Verum adoptiuum fratrem, absque diminutione aliqua maiestatis Imperatoriæ socium fecit. Cum hæc non satis haberet explorata Accursius noster, & tamen explicaret verba legis septimæ C. de Mathematicis & Maleficis, lapsus est. Quo in loco ab Imperatore Constantio Augusto cauetur ne quis in comitatu suo, vel Cæsaris diuinandi artem exerceat. ille particulam, vel, expositiuam ratus pro idest ridicule interpetatus est, quod eo tempore Iulianum Imperatoris Cōstantij Augusti fratrem patruelem Cæsarem fuisse non obseruasset.

DIVI. F. idest Diui Filius

Aliud Dictatoris perpetui post mortem, & in Diuorum numerum relati prænomen. Quin autem sit prænomen cum præponatur nomini, & quemadmodum. Luci, Marci & Titi filius dicitur, quæ sunt prænomina, soleatq. etiam ita efferri Diui filius, nemini dubium esse opinor. Is sane honos habitus est reliquis fere omnibus Imperatoribus, eorūq. liberis, vxoribus, & parentibus vel a successoribus, vel a S. P. Q. R. Quibus vero cærimonijs ea res perageretur Herodianus tradit.

AVGVSTVS

Cognomen ipsi Octauiano tributum à Senatu, Augusto septimum & Marco Agrippa tertium Consulibus anno post Vrbem conditam DCCXXVI. Ea de re Suetonius in Augusto ita scribit C. Cæsaris, & deinde Augusti cognomen assumpsit, alterum testamento maioris auunculi, alterum Numacij Planci sententia, cum quibusdam censentibus Romulum appellari oportere, quasi & ipsum conditorem Vrbis, præualuisset vt Augustus potius vocaretur, non tantum nouo, sed etiam ampliore cognomine, quod loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur Augusta dicantur ab auctu, vel ab auium gestu gustu ve sicut etiam Ennius docet scribens.

Augusto augurio postquam inclita condita Roma est,

Fuisse autem Augusti cognomen Idibus Ianuarijs acceptum ab Octauiano post orbem terrarum in Populi Romani potestatem redactum. Ouidius lib. 1. Fast. elegantissime scribit.

Idibus in magni castus Iouis æde sacerdos
Semimaris flammis viscera libat ouis.
Redditaq. est omnis populo prouincia nostro
Et tuus Augusto nomine dictus annus.

B Et pau-

Et paulo infra.

Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes
Hic socium summo cum Ioue nomen habet.
Sancta vocant Augusta patres, Augusta vocantur
Templa sacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi
Et quodcumq. sua Iuppiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
Protegat & nostras querna corona fores.

Disertissime ab Ouidio explicata est huius verbi etymologia, quod Octauianus propterea appellatus sit Augustus, quod non quemadmodum maiores a deuictis prouincijs, vel rebus gestis cognomina inuenerunt, sed vniuerso terrarum orbe recepto, & pacato venerabili ac diuino cognomine sit auctus. Itaque irridendi sunt qui Augustum ex eo quod imperium auxerit dictum volunt. Græci qui vocabuli vim tenerent, sic verterunt σέβαστος, quod significat, vt ita dixerim, adorabilis. Ausonius in gratiarum actione. Vnus in ore omnium Gratianus potestate Imperator, virtute victor, Augustus sanctitate, Pontifex religione, indulgentia Pater.

PONTIFEX. MAXIMVS

Augustus Pontifex Maximus creatus est anno ab Vrbe condita DCCLX. Ti. Claudio Nerone & Quinctilio Varo Consulibus pridie nonas Martias, vt est apud Ouidium lib. III. Fastorum. Illud sanè adnotandum est Augustum Pontificem fuisse, sed non maximum, quam diu vixit Lepidus, cui viuo, vt refert Suetonius, adimere noluit Pontificatum maximum. Tiberius quoque antequam Augusto succederet Pontifex fuit sine maximi nomine. Idem ab excessu Augusti Pontifex Maximus factus est. De Tiberio Pontifice tantum fit mentio in lapide, qui est prope Mausoleum.

TI. CLAVDIVS. TI. F. NERO
PONTIFEX. COS. ITERVM
IMP. ITERVM
LVDOS. VOTIVOS. PRO. REDITV
IMP. CAESARIS. DIVI. F. AVGVSTI
PONTIFCIS. MAXIMI
IOVI. OPTIMO. MAXIMO. FECIT
EX. S. C.

De hoc

De hoc maximo Augusti sacerdotio Ouidius libro fastorum tertio meminit.

Cæsaris innumeris, quos maluit ille mereri,
Accessit titulis Pontificalis honor.
Ignibus æternis æterni numina præsunt
Cæsaris, Imperij pignora iuncta vides.
Et quæ sequuntur.

Ex hoc lapide, qui est in Pōte Insulæ Tiberinæ apparet Pontificis Maximi titulum ab Imperatoribus vsurpatum fuisse vsque ad Theodosium Imperatorem.

DOMINI. NOSTRI. IMPERATORES. CAESARES

FL. VALENTINIANVS. PIVS. FELIX. MAXIMVS
VICTOR. AC. TRIVMF. SEMPER. AVG
PONTIFEX. MAXIMVS

GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC
MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP
VI. CONS. II. P. P. P. ET

FL. VALENS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR. AC
TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIF. MAXIMVS

GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC
MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. VII. IMP
VI. CONS. II. P.P.P. ET

FL. GRATIANVS. PIVS. FELIX. MAX. VICTOR
AC. TRIVMF. SEMPER. AVG. PONTIFEX. MAXIMVS

GERMANIC. MAX. ALAMANN. MAX. FRANC
MAX. GOTHIC. MAX. TRIB. POT. III. IMP. II
CONS. PRIMVM. P.P.P.

PONTEM. FELICIS. NOMINIS. GRATIANI. IN
VSVM. SENATVS. AC. POPVLI. ROM. CONSTITVI
DEDICARIQ. IVSSERVNT

Ausonius quoque in gratiarum actione Gratianum Augustum Pontificem maximum nominat his verbis sic potius, sic vocentur, quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuisti. Idem paulo supra Pontifex religione.

I M P. X I I. idest Imperator duodecimum.

Vetus erat consuetudo Populi Romani, vt qui exercitibus præessent re bene gesta militum acclamatione Imperatores salutarétur, laureatasq. ad Senatum literas mitterent laureatosq. lictores, & fasces haberent vsque ad triumphum. Hæc quoque militaris appellatio apud Augustos remansit, quotiens vel ipsi, vel ipsorum auspicijs alij rem feliciter gesserant. Victoriarum quoque numerus notabatur per huiusmodi imperatorias salutationes. Totiens enim prælio inito hostes occidione occisos, fusos, fugatosq. à quopiam intelligimus quotiens Imperator notatur. Numerus autem per notas conceptus X I I. idest duodecimum, quomodo exprimendus sit, nemo est paulo in his studijs versatus, qui nesciat. A gellius lib. x. Cap. 1. in eam sententiam videtur ire, vt tertium, quartum, quinctum, & sextum ex auctoritate Ennij, & Catonis, & græca consuetudine proferat. Nos illum nummis, & lapidibus auctoribus sequimur. Sic est supra porticum Panthei.

M. AGRIPPA. L. F. COS. TERTIVM. FECIT.

COS. XI. idest Consul vndecimum

Et si supra, cum de statuti Obelisci in Circo maximo tempore ageremus, multa tetigimus, quæ huc referri possunt, tamen de Augusti Consulatibus nonnulla in medium proferemus. Primum Consulatum inijt minor X X. annis cum per leges non liceret, Hircio & Pansa Consulibus apud Mutinam interfectis. Suetonius in Augusto. Consulatum X X. ætatis anno inuasit admotis hostiliter ad Vrbem legionibus, missisq. qui sibi nomine exercitus deposcerent. Cum quidem cunctante Senatu Cornelius Centurio princeps legationis reiecto sagulo ostédens gladij Capulum non dubitasset in Curia dicere hic faciet, si non feceritis vos. Secundum Consulatum post nouem annos. Tertium anno interiecto gessit sequentes vsque ad vndecimum continuauit. multisq. mox cum deferrentur recusatis duodecimum magno, idest septemdecim annorum interuallo, & rursus decimumtertium biennio post vltro petijt, vt C. & L. filiós amplissimo præditus magistratu, suo quemq. tirocinio.

tirocinio deduceret in forum. Quinque medios Consulatus a sexto ad vndecimum annuos gessit. Ceteros autem sex aut nouem, aut sex, aut quattuor, aut tribus mensibus, secundum vero paucissimis horis. Nam die Kalendarum Ianuariar. cum mane pro æde Capitolini Iouis paululum Curuli sella præsedisset, honore abijt suffecto alio in locum suum. nec omnes Romæ, sed quartum Consulatum in Asia, quinctum in Insula Samo, & nonum Tarracone inijt. Hactenus Suetonius. Supra diximus non significari statutum esse Obeliscum in Circo maximo ab Augusto eo ipso anno quo XI. Consulatum gereret, quamuis sic notatum sit XI. idest vndecimum. sed post quartumdecimum annum initi vndecimi Consulatus. quod probat numerus proxime notatus Tribuniciæ potestatis cum vndecimo item Consulatu. Significatur autem, vt diximus Augustus ad eam diem vndecies Consul fuisse. Consulatum vero primum Augustus XVI. Kal. Maias accepit, vt ex Ouidio lib. IV. Fastorum intelligitur.

Vt titulum Imperij quamprimum luce sequenti
Augusto iuueni prospera signa darent.

TRIB. POT. XIV. idest Tribunicia potestate quartumdecimum.

De Tribunicia potestate Augusti sic Suetonius in Augusto, Tribuniciam potestatem perpetuam recepit, in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi cooptauit. Cornelius Tacitus lib. primo annalium initio Tribunicio iure ad plebem tuendam vsum esse Augustum narrat. quam ob causam inuentam fuisse Trib. potestatem Varro libro quarto de lingua Latina scribit hoc modo, Tribuni plebeij, qui ex Tribunis militum primum Tribuni plebeij facti, qui plebem defenderent in secessione Crustumerina. hac de re tota consulendus Liuius libro secundo. Dio autem qui de temporis sui more, præterita iudicat, Tribunicia potestate muniri solitos Imperatores existimat. sed cum in hoc, tum in prænomine imperatoris Latinos auctores sequendos censeo. Trib. certe potestas apud Romanos sacrosancta habita inuiolabiles eos reddebat. adeo vt indemnatos necare liceret quicumq. aduersus Tribunicia potestate præditos aut vim afferre, aut male dicere ausi essent. Quod vero apud Suetoninm legitur in Tiberio Tribuniciam potestatem Tiberio datam in quinquennium, & rursus eamdem datam in quinquennium, vereor ne aut falsus sit auctor, aut locus mendosus, ac pro quinquennio vltimo, fortasse reponendum decennium. Nam ex nummorum serie, quos in libro rei antiquariæ disposuit Goltzius, & ex tabulis Capitolinis cognoscimus Tiberium

ante

ante Augusti excessum Tribunicia potestate quartumdecimum,& amplius functum fuisse. qui numerus est supra duo quinquennia. Sic in Tabulis Capitolinis.

TI. CAESAR. AVGVSTI. F. DIVI. N. TR. POT. XIIII

præterea tradit Dio Tribuniciam potestatem Tiberio primum datam in quinquennium, iterum in decennium. Cornelius quidem Tacitus tempus non adiecit,cum ita scripsit, Nero collega Imperij,consors Tribuniciæ potestatis adsumitur,& infra.Augustus paucis ante annis cum Tiberio Tribuniciam potestatem a patribus rursum postularet.

AEGVPTO. IN. POTESTATEM

POPVLI. ROMANI. REDACTA

Eo respexit Augustus in Obelisco deuehendo, vt memoriam Aegypti ab se in prouinciæ formam redactæ propagaret. Illud certe sciendum est Aegyptum ab Augusto debellatam esse non tempore in Basi huius Obelisci prænotato, sed Augusti Consulatu sexto, nouemdecim ante hoc tempus annis. Quod autem diximus Augusto sextum Consule. Aegyptum captam fuisse admonuit nos totius antiquitatis peritissimus Fuluius Vrsinus nummi argentei facta copia,in quo literis in orbē excusis sic legitur IMP. CAESAR. DIVI. F. COS. VI.in altera parte Crocodilus est,supra & infra literis sic notatis AEGVPTO. CAPTA Ex quo facile confirmari potest constantem & perpetuā eam fuisse scribendi rationē,vt penultimæ syllabæ vocalis per latinam literā, V, quæ est vltima vocalium,non autem per Græcam litera y,quæ nunc profertur perinde ac i. tertia latinorum vocalis. Sic quoque Sulla non Sylla & scribendum & enuntiandum est, quemadmodum Tullius latine dicitur, qui Græce τύλλιος. Sullæ Dictatoris fit mentio in perueteri lapide, qui est apud Fuluium Vrsinum, quem iterum honoris causa nomino, & ad quem visendum multi mortales ex Gallia, Hispania, Germania in Vrbem Romam, quod Liuio Patauino contigisse literarum monumentis proditum est, sæpe veniunt.

L. CORNELIO. L. F

SVLLAE. FELICI

DICTATORI

VICVS. LACI. FVND

SOLI